
Sykefravær smitter

LEGALIVET

BERIT BRINGEDAL

berit.bringedal@legeforeningen.no

LEFO – Legeforskningsinstituttet

Skifte av fastlege påvirker ikke bare pasientens sykefravær, men også sykefraværet til pasientens kolleger.

Illustrasjon: Gary Waters /
NTB scanpix

Flere studier har vist at sykefraværet varierer med hvilken fastlege pasienten har [\(1\)](#). Det er kanskje ikke spesielt overraskende, men at fastlegens sykmeldingspraksis har betydning for sykefraværet til pasientens kolleger, kan synes merkelig. Dette har en ny norsk studie vist [\(2\)](#).

Gjennom analyse av sykefraværet til en gruppe pasienter før og etter salg av en fastlegepraksis, viser forskerne ikke bare at ny lege fører til endring i det totale omfanget av sykefraværet, men også at pasientens kolleger endrer sitt sykefravær.

22 632 pasienter og 409 fastleger inngikk i utvalget. Sykefraværet ble registrert over en periode på to år før og to år etter fastlegeskiftet. Pasientutvalget ble komplettert med 114 671 arbeidskolleger i samme virksomhet, aldersgruppe og type stilling. For å sikre at det var kolleger som faktisk hadde med hverandre å gjøre, ble store grupper (20 eller flere) ekskludert.

Fordelen med dette designet er at man får et tilnærmet tilfeldig utvalg pasienter som er gjenstand for samme eksogene endring, og at man kan sammenligne sykefraværet på tvers av diagnoser, alder, kjønn eller andre faktorer av betydning.

Designet er også egnet til å studere den såkalte kollegaeffekten, en slags spillover-effekt. Dette er effekter som betegner situasjoner der hendelser som opptrer i én kontekst, får betydning for hva som skjer i en annen kontekst – tilsynelatende urelatert.

Fastlegen har i hvert fall ikke til hensikt å påvirke sykefraværet til kollegene til pasienten, og slik kan vi si at endringer i kollegafravær er en spillover-effekt av fastlegers sykmeldingspraksis.

Når det gjaldt sykefraværet til pasientene, fant man at fraværet gikk litt opp ved skifte av fastlege. Nye fastleger hadde i gjennomsnitt en noe større tilbøyelighet til å sykmelde oftere og lenger enn deres forgjengere. Av skiftene innebar 42 % en reduksjon i sykefravær, mens 58 % innebar en økning.

Hva så med sykefraværet til pasientenes kolleger? Dataene viste en signifikant kollegaeffekt. I gjennomsnitt betød ett prosentpoengs økning i sykefraværet til en pasient 0,41 prosentpoengs økning i kollegaens sykefravær. Effekten var sterkest der kollegene var nære i alder.

Hvordan kan man forklare dette? Som økonomer flest ønsker artikkelforfatterne å forklare økningen i sykefraværet hos fastlegens egne pasienter som et resultat av en markedsituasjon: Fastlegene konkurrerer om pasientene og er dermed mer sjenerøse med sykmeldinger for å beholde dem. (I parentes bemerket er dette en forklaring som bygger på en forutsetning om at pasientene liker sykmeldingssjenerøse leger bedre enn andre, alt annet like.) Forfatterne anfører også at kjennskap til pasienten kan ha betydning; en ny lege mangler kunnskap om pasienten, og det kan dermed være vanskeligere å bedømme fraværsbehov.

Kollegaeffekten, derimot, kan ikke så lett forklares som et resultat av en markeds mekanisme. En nærliggende antakelse er at sykefravær smitter, altså at ditt sykefravær påvirker din kollegas sykefravær, på grunn av sosiale normer i arbeidsmiljøet.

Slik sett kan man si at fastlegens portvokterrolle får betydning utover det som gjelder egne pasienter – en multiplikatoreffekt – siden den enkelte leges sykmeldingspraksis kan bety økt eller redusert sykefravær blant arbeidstakere som ikke er på legens liste. Siden det legemeldte fraværet utgjør hovedtyngden av sykefraværet i de fleste land, kan dette ha potensielt stor økonomisk betydning. Selv om det ikke alltid er et mål å redusere sykefraværet, i noen tilfeller tvert imot, er multiplikatoreffekten viktig både av økonomiske og sosiale årsaker.

LITTERATUR

1. Markussen S, Røed K, Røgeberg O. The changing of the guards: can family doctors contain worker absenteeism? *J Health Econ* 2013; 32: 1230–9. [PubMed] [CrossRef]
2. Godøy A, Dale-Olsen H. Spillovers from gatekeeping – Peer effects in absenteeism. *J Public Econ* 2018; 167: 190–204. [CrossRef]

Publisert: 23. januar 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0930
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 7. juli 2026.